САҤА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУҺУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№№ 139—140 (8092—8093) ☆ 1996 сыл сэтинньи 28 күнэ, Чэппиэр ☆ Сыаната—1064 солк.

Быыбар: эн кими талаҕын?

ҮС КАНДИДАТ ХААЛЛА

Бу ый 21 күнүгэр улуустааҕы территориальнай быыбардыыр кинин комиссия мунньаҕа буолла. Комиссия улуус дьаһалтатын баһылыгын быыбарыгар турбут кандидаттары регистрациялыыр туһунан боппуруоһу көрдө. Улуус дьаһалтатын баһылыгар кандидаттарынан регистрацияланнылар: ЗАХАРОВ Афанасий Афанасьевич, улуус баһылыгын э. т., МИШКИН Петр Николаевич, «Якутводмелиорация» ПМК-тын начальнига, ПОЙСЕЕВ Николай Дмитриевич, Хайахсыт нэһилиэгин баһылыга.

Онон улуус баһылыгын дуоһунаһыгар кандидатынан туруоруллубут 8 киһиттэн 5-тэрэ бэйэлэрин кандидатураларын уһулуннулар.

«Россияҕа, төрөөбүт республикабытыгар уустук экономическай балаһыанньа үөскээбит кэмигэр улууһум дьонун-сэргэтин туһугар үлэлиирбин бэйэм [illegible] ааҕабын.

Үс сыл анараа өттүгэр улууһум быыбардааччылара куоласкыт 93,74 бырыһыанын биэрэн, Ил Түмэн депутатынан талан үрдүк итэҕэли сүктэрбиккит. Улуус баһылыга уонна Ил Түмэн депутата буоларым сокуону утарар. Билигин республикаҕа үөрэхтээһинин, спорт уонна физкультура боппуруостарын практик-депутат буолан туран парламеҥҥа туруорсабын. Мин эһиэхэ депутат буоларбар күүһүм-күдэҕим баарынан толору болдьоххо үлэлиэм диэн эрэннэрбитим.

Өр сылларга улуус салалтатыгар араас эппиэттээх үлэлэргэ үлэлээн опыттаахпын, улууһун кыаҕын-кыамматын өрүттэрин билбит, республика салалтатын таһымыгар билэр-көрөр, кураан алдьархайын, уу кэлиитин үөрүүтүн этинэн-хааннаан билбит, уулаһын боппуруоһун салайсыбыт, билигин улуус дьаһалтатын баһылыгын эбээһинэһин толоро сылдьар А. А. Захаров туһугар улууһум быыбардааччылара куоластарын биэриэхтэрэ диэн эрэнэк, ессе төгүл итэҕэйбиккит иһин «Саҕах» реабилитационнай кинин коллективыгар махтанан туран, кандидатурабын устуубун»,—итинник сурук улуустааҕы быыбар комиссиятын аатыгар телефаксынан Хабаровскай куораттан Ил Түмэн депутата М. Д. Гуляевтан кэллэ.

Иккис кандидат А. Р. Саргыдаев Хадаар нэһилиэгин быыбардааччыларын холбоһуга киниин улуус баһылыгын дуоһунаһыгар кандидатынан туруорар үрдүк итэҕэли биллэрбитигэр уонна үлэтигэр-хамнаһыгар, тус бэйэтигэр моральнай өйөбүлү оҥорбуттарыгар махтанан туран, кандидатуратын А. А. Захаров туһатыгар устунарын туһунан Чурапчытааҕы территориальнай быыбардыыр уокурук комиссиятын председателэ В. М. Монастыревка сурук киллэрдэ.

«Чыаппара» табаарыстыба быыбардааччылара миигин улуус баһылыгын быыбарыгар кандидатынан туруорбуттарыгар, итэҕэли биллэрбиттэригэр [illegible] бэйэм сөбүлэммин биэрбэппин. махтанан туран [illegible] олох-дьаһах

Убаастабыллаах быыбардааччылар [illegible] тупсуутугар, төрөөбүт Сахабыт сирэ правовой республика буола сайдыытыгар үлэлиэм диэн эрэнэбин. Ытыктабыллаах, махталы кытта Н. Попов».

Бэйэтин кандидатуратын устунарын туһунан биллэрэр сурук комиссияҕа А. А. Шадринтан киирдэ. Кини кандидатуратын туруорбут өрөмүөннүүр-техническэй предприятие үлэһиттэригэр махтанар, ол эрээри бэйэтэ сааһырбытынан кандидатуратын устунарын биллэрэр.

Кандидатынан туруорбут Сылаҥнааҕы участковай балыыһа үлэһиттэрин коллективыгар махтанан туран, С. П. Макаров кандидатуратын эмиэ устунна.

Улуустааҕы быыбар кинин комиссията.

ЭДЭРИ, КЭСКИЛЛЭЭҔИ

Улуус дьаһалтатын баһылыгын дуоһунаһыгар кандидатынан «Якутводмелиорация» холбоһук ПМК-тын, «Аартык» суолу тутар-өрөмүөннүүр хозрасчетнай участак, «Сельэнерго» АО, «Сахабулт» уонна «Дабаан» ХЭТ-тэр коллективтара «Якутводмелиорация» ПМК-тын начальнига МИШКИН П. Н. туруордулар. Быыбардааччылар бэйэлэрин мунньахтарыгар тыл этиилэрэ Петр Николаевич туһатыгар буолла, ордук чорботон кини эдэр, кэскиллээх салайааччы буоларын бэлиэтээтилэр, бэйэтин туруоруллубут учаастагар кырата суох үлэни ыыппытын, улуус общественнай олоҕор актыыбынайдык оруолоһорун эттилэр. Оттон сэтинньи 17 күнүгэр буолбут улуус коммунистарын уопсай мунньаҕа эмиэ П. Н. Мишкин кандидатуратын өйөөтө.

1984 сыллаахха Приморскайдааҕы тыа хаһаайыстыбатын институтун бүтэрэн кэлэн «Якутводмелиорация» ПМК-гар мастарынан үлэлээбитэ. Опыттаах салайааччы Р. А. Филиппов салалтатынан үлэлээн, улахан опыттаммыта. Үүнэн-сайдан эдэр специалист партияҕа ылыллыбыта, райком инструкторынан үлэлээбитэ, хаста да сельскэй Сэбиэт депутатынан быыбардаммыта. Чурапчы сельсоветын исполкомун председателин солбуйааччынан үлэлээбитэ. Ол үлэлиир сылларыгар Чурапчы сэлиэнньэтигэр таас муоста, Карл Маркс уонна Комсомольскай уулуссалар оҥоһуллууларыгар үлэласпыта. Билигин үөһэ ахтыллыбыт дуоһунаска ситиһиилээхтик үлэлии сылдьар. Билиҥҥи курдук ыарахан кэмҥэ кини салайар тэрилтэтэ туруктаахтартан биирдэстэрэ.

Чурапчыга кураан бүрүүкээбит сылларыгар «Якутводмелиорация» ПМК-та элбэх үлэни ыытан, бырда быстыбыт Чурапчы күөлүн уулаата, сыл ахсын сүөһү уулуурутар аннаан ууну босуоһунан быраахтараллар. Быйыл Уус-Алдан улууһугар көмө баран үлэлээн, Өлүөнэ уута Тойок Мүрүгэ кутуллуна. Кыһыҥҥы кэмҥэ чох, гравий таһыытыгар туруналлар.

Уу уонна сылааһы, итинник хаачыйыы—бүгүҥҥү улууспут саамай тыын боппуруостара. Маныаха илиитинэн-атаҕынан тутан үлэлээбит, киниэлэр ис хоһоонноругар билбит Мишкин П. Н. эрэ оҥу күүскэ туруорсар кыахтаах.

Улууспут баһылыгын дуоһунаһыгар кандидатынан турбут П. Н. Мишкини итинник санаанан салайтаран өйүүрбүтүн биллэрэбит.

В. МАКАРОВ, «Якутводмелиорация» ПМК-тын кылаабынай инженерэ.
В. ПОПОВ, ити тэрилтэ кылаабынай инженерэ, СР тыатын хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ.
П. НАУМОВ, «Аартык» суолу тутар-өрөмүөннүүр хозрасчетнай участак начальнига.
П. КОРКИН, «Сахабулт» ХЭТ начальнига.
Ф. ЧИЧИГИНАРОВ, «Дабаан» ХЭТ салайааччыта.

АҺАҔАС СУРУК

БАР ДЬОММУТ, БОЛҔОЙУҤ!

Демократическай быыбардар саҥа түһүмэхтэрэ тиийэн кэллэ. Дьон-сэргэ тарбахха баттыыр, кэрэ кэскиллээх диэбит дьонун кандидатураларын ничигэйэ-толлугата суох ааттыыр кэмэ ила-чахчы үүннэ.

Билиҥҥи кэмнэ хайдах, туох хайысханы тутуһар киһи улуус дьаһалтатын баһылыгынан буолуон сөбүй диэн санаа биһигини, Дьокуускай куорат олохтоохторун, Чурапчы оройуонун 1942 сыллаахха хоту көһөрүү дьонун, үүйэ-хаайа тутар уонна бу боппуруоска тус бэйэбит санаабытын этэрбитин эрэйэр. Биһиги улууспутугар барар бидиэгэни үлэни-хамнаһы кэтээн, билгэлээн көрөбүт. Үгүс үтүө сабаҕалааһыннары оҥоробут. Кэскиллээҕи санаан, биир дьоһуннаах киһиҥэн эрэнэр-эрэллээх, олохтоох ыччаппыт Николай Дмитриевич ПОЙСЕЕВ аатын кыайтуттан ааттыыбыт. Кини, биһиги санаабытыгар, билигин эриирдээх-бутуурдаах кэмҥэ көнө сүрүннээхтик, үтүө дьулуурдаахтык, дьонугар-сэргэтигэр нэһилиэк дьаһалтатын баһылыгын быһыытынан өйөбүллээхтик, тэрээһиннээхтик үлэлиирин истэбит-билэбит. Николай Дмитриевич сирэй бэйэтинэн ылсан, баран-кэлэн, кэпсэтэн, үбү-харчыны булан, туруорсан, сыана-төлөбүр кыһаа улаата илигинэ дьоҕус үбү сатабыллаахтык туһанан, мини-техниканы булан-талан, аҕалан биэрбитин, тиһиннэрбитин Хайахсытын дьоно-сэргэтэ махталлаахтык ылынна. Үлэтин-хамнаһын сиригэр-уотугар, нэһилиэгэр хайтыы-сөҕө көрөбүт-истэбит.

Салайааччы киһи билигин ситин курдук кэскиллээ өтө көрөрө, үлэни тэрийэрэ наада. Дьоно-сэргэтэ даҕаны истэр тухары, нэһилиэк баһылыгын быһыытынан Николай Дмитриевиһи убаастыыр, сөбүлүүр. Хоту көһөрүллүүгэ түбэспиттэргэ көмөтө эмиэ кэмэтэ суох. Тыа сирин олохтоохторун сэргэхсигэр араас дьаһаллары олохтуур, онуоха нэһилиэгин дьоно сүргэлэрэ көтөҕүллэн, ылынан көхтөөхтүк кытталларын ситиһэр. Аҕа дойду Улуу сэриитигэр Хайахсыт нэһилиэгиттэн сэрии толоонугар охтубут биир дойдулаахтарын үйэтитиигэ үлэлээтэ, өйдөбүннүк кинигэлэри бэчээттэттэ. Онон нэһилиэк баһылыгын быһыытынан, киһи быһыытынан киниэхэ махтаныах эрэ кэриҥнээхпит.

Биһиги билэрбитинэн, Николай Дмитриевич быйылгы сылга нэһилиэгин экономическай-социальнай [illegible] сайдыытыгар, ордук баһылык [illegible] үһүс [illegible] күүскэ [illegible] олоҕун-дьа[illegible] көрсүөх[illegible] хаһаайыстыбаларын тэр[illegible] ылсан үлэлээтэ. Бу саамай сөптөөх хайысха. Маныаха сахалыы ой, тулуур, иннинин өтө көрүү кэстэр. Бу билиҥҥи салайааччыга олус наадалаах хаачыстыбалар.

Улуус дьоно-сэргэтэ, Хайахсыт нэһилиэгин олохтоохторо улуус дьаһалтатын баһылыгын дуоһунаһыгар кандидатынан туруорбут—олохпут дьаһахтыт түмүллэр үөһүттэн тахсыбыт, ыарахаттары тумнан үөрэммит уонна рынок суолун талиниигэ эрдээхтик ылсыбыт, дьон туһугар туруулаһар кыахтаах Николай Дмитриевич Пойсеев курдук киһилэрин, салайааччыны туһанарбыт, таларбыт, киниэхэ тирэҕирэн айар-тутар ыччаппытын итэҕэйэрбит наада.

Хайахсыт нэһилиэгин быыбардааччылара, бу кэлээри турар быыбардарга улуус дьаһалтатын баһылыгын кандидатуратыгар кыһулуур бөлөҕү тэрийэн Н. Д. Пойсеевы ааттаабыккыт сэрдээх. Улуус дьоно-сэргэтэ, кини кандидатуратын өйүүргүтүгэр диэн Чурапчыттан төрүттээх уонна хоту көһөрүллүү кыттыылаахтара ис сүрэхпит, өйбүт баҕа санаатын суруйабыт.

Бар дьоммут, чурапчылар, Н. Д. ПОЙСЕЕВЫ улуус дьаһалтатын баһылыгынан туруордахпытына, олох сыыстарыахпыт суоҕа, онуоха биһиги бигэ эрэллээхпит.

Туймаадаҕа олорор Чурапчыттан силистээх-мутуктаах быыбардааччылар М. Е. Николаев иккис төгүлүн республикабытыгар Президеҥҥэ турарын өйүүрбүтүн, түгэнинэн туһанан, эһиэхэ, биир дойдулаахтарбытыгар, биллэрэбит.

А. МАЕДО, Чурапчы көһөрүллүүтүн Дьокуускай к. бөлөҕүн председателин солбуйааччы,
М. ПЕРМЯКОВА, көһөрүллүү кыттыылааҕа, Герой-ийэ,
А. СЫРОМЯТНИКОВ, СР тутууга үтүөлээх үлэһитэ,
С. ПОПОВ, тыыл ветерана,
С. ОЙУНСКАЯ, СР культуратын үтүөлээх үлэһитэ.

Дьокуускай к.

КЫЛГАСТЫК

РТХНА Саха сиринээҕи тыа хаһаайыстыбатын НЧИ Новосибирскай к. «Саха сиригэр эт уонна үүт оҥоруу» диэн кинигэтэ таҕыста. Авторскай коллектив бөлөмнөөн таһаартарбыт кинигэтигэр үүт бородууксуйатын үрдэтиигэ ынах сүөһү боруодаларын тупсарыы, ынах сүөһү аһылыгар Сунтаарга көстүбүт цеолиттары научнай чинчийиилэр түмүктэрэ уо. д. а. көрдөрүллэллэр. Ыстатыйалары профессор, тыа хаһаайыстыбатын наукатын доктора Николай Пермяков, наука кандидаттара Николай Горохов, Никифор Сидоров, Руслан Егоров уо. д. а. суруйбуттар.

x x x

СР Президенэ М. Николаев 1996 с. сэтинньи 25 күнүнээҕи Ыйааҕынан А. И. Атаманченко атын үлэҕэ барарынан сибээстээн СР тыатын хаһаайыстыбатын уонна аһын-үөлүн министрин бастакы солбуйааччы эбээһинэһиттэн босхолоото.

СИА.

ОЛОХ УУСТУГУРУУТА—КИНИ ИС ДЬИҤЭР КИИРЭ САТААБАТТАН

Сэтинньи 22 күнүгэр Чурапчыга алта улуус мунньаҕа буолан ааста. Мунньахха Саха Республикатын Правительствотын председателин солбуйааччы Е. А. Борисов, Территориялары кытта үлэ департаменын иһитээрсэй референа С. П. Кирсанов, Социальнай көмүскэл министерствотын социальнай тэрилтэлэргэ, учреждениеларга управлениетын начальнига Г. Г. Никифорова, ветераннар дьыалаларыгар управление кылаабынай специалиһа И. М. Гоголев, Үп министерствотын отделын начальнига Н. А. Осипова, Суол департаменын генеральнай директорын бастакы солбуйааччы В. Е. Гоголев, эргиэҥҥэ уонна транспорга департамент кылаабынай специалиһа Е. С. Федорова, «Агропромпроект» институтун директора П. П. Уаров, улуустар делегацияларын салайан Таатталтан баһылык В. Х. Капкин, баһылыктар солбуйааччылара Амматтан П. Г. Афанасьев, Мэҥэ-Хаҥаластан П. П. Николаев, Уус-Алдантан С. С. Охлопков, Томпоттон баһылыгы бастакы солбуйааччы И. Ф. Охлопков кыттыыннылар.

Биһиги улууспут дьаһалтатын баһылыгын эбээһинэһин толорооччу А. А. Захаров киирии тылын кэнниттэн республика социальнай-экономическай сайдыытыгар сыл ааспыт уон ыйыгар Правительство ыыппыт үлэтин туһунан информационнай отчуоту Е. А. Борисов оҥордо.

АЛТА УЛУУС МУННЬАҔА

ПРОБЛЕМА МИЭСТЭҔЭ ҮӨСКҮҮР. ОЛ ААТА ..

Кылгастык билиһиннэрдэххэ, Правительство председателин солбуйааччы Е. А. Борисов отчуотун, бастатан, республика политическай балаһыанньатыттан саҕалаата уонна ол бүгүҥҥү күҥҥэ сытыырхайбытын бэлиэтээтэ. Үөскээбит уустук экономическай-социальнай быһыы-майгы онно бас бэринэрин уонна онтон тахсар суол иннин сайдыыбыт төрүөтүнэн буоларын сапатта. Правительство экономическай, социальнай эйгэҕэ кытар үлэтэ бүүс-бүтүннүү миэстэҕэ баар олохтоох дьаһалталар үлэлэрин кытта быһаччы сибээстээҕин тоһоҕолоон этэ, эмиэ тэҥҥэ республика иһинээҕи бопуруостар биир ойуччу тутуллалларын ыйда.

Ити кыттыылар хайысхаларынан, сүрүннээн, икки бопуруоһу таарыйда. Бастатан, кэлин икки сылга күүһүрбүт тас экономическай сибээс туһунан. Правительство ииригэр бу ... баарыахтаах уонна ол түмүгэ ... иннинки сайдыыта норуокка сулууспалыахтаах сорунга турар. Дьыала ис хоһоонунан, хас биирдии нэһилиэк, улуус, республика бэйэтин ис эрэ проблемаларынан мунурдаммакка, сайдыы бүтүннүүтэ тас политиканы кытта сибээстээх буолбутун өйдүүр кэм кэллэ. Ити дойду бүтүннүүтэ рынок сыһыаннаһыытыгар, киирии сокуонугар бас бэриниитэ киирбитинэн эмиэ быһаарыллар. Республика, Президент кытар политикалара—сүрүн баайбытын—алмаастытын, көмүспүтүн, чохпутун сүрүн сырье курдук көрөн, олоруннан аан дойду рыногар тахсар суолу тобулуу. Бу хас биирдии үлэ коллективтарын эрэ таарыйбат, государственнай политика. Ол эбэтэр экономическай сыһыаннаһыылары аан дойдуга эталон буолбут таһымҥа таһаарыллыахтаах. Иккиһинэн, республика иһинээҕи сайдыыта киин ыраатын кэскилин кытта сибээстээх. Ыйчаты атын сайдыылаах омуктары кытта тэҥҥэ хаамсар бутинннээх көрүүлээх, үөрэхтээх сыыа цитэргэ кыах үөскэтиллиэхтээх. Онно хардыылар даҕаны оҥоһуллан эрэллэр.

Сүрүн болҕомто промышленноска уурулларын Правительство председателин солбуйааччы тоһоҕолоон бэлиэтээтэ. Республика бюджета, сүрүннээн, промышленностан, онтон киирэр дохуоттан оҥоһуллар. Оттон тыа хаһаайыстыбата бэйэтэ киллэрэр дохуотуттан, үбүттэн-айыттан тутуллары ылыаны государствоттан үбүлэнэр. Маннык балаһыанньа уустук. Онуоха кэлтэй сыана бэриллэрин туһунан дакылаатчыт эмиэ тумнубата, бастакынан бирийиналаата. Ол эбэтэр билигин хаппа да тыа сирэ эстибитин, тыа хаһаайыстыбатын курдук тутаах салаа суох буолбутун курдук санаа иҥмитэ тохтообот. Бу кэмҥэ Правительство оттуттэн үлэ барар, кэмэ оҥоһуллар. Кырдьык, тыа хаһаайыстыбатыгар көрдөрүүлэр таҥнары барбыттарын иһин отор Россия таһымыгар, рынок усулуобуйатыгар киирии кэрдиис кэмигэр оннук омнуолуу көрүллүөхтэрин сөбө суох. Ааспыт сылга эти оҥоруу 7, үүт туттарыы 15 бырыһыан таҥнары түспүтэ. Аны кэлии быас сыл орто көрдөрүүтүн ылар буоллахха, республикаҕа сүөһү эхсаана уонна кииниттэн бородуукцуйаны ылыы таҥнары барыыта, быһа холоон, туһааннааҕынан 15 уонна 23 бырыһыаҥҥа тэҥнэһэр. Бу киһи оннук дьиксиннэр төрүөтэ буолбатах. Биһиги экономическай быһыыга-майгыга баар көстүү. Россияны ыллахха, ити көрдөрүүлэр туһааннааҕынан 37 уонна 46 бырыһыаҥҥа диэри халбаҥныыллар.

Тыа сиригэр производствоны кэҥэтэргэ бородуукцуйаны ылыыны уонна оҥоруунү улаатыннарарга кыахтар суох буолбатахтар. Баар рынок сыһыаннаһыыларыттан көрөн, тыа сиригэр көмүскэллээх буолуу программата үлэлиир. Ордук социальнай көмүскэллээх буолуу бопуруостарыгар. Тыа сиригэр дохуот туһунан өйдөбүллэр Правительствоҕа да таһымыгар уларыйдылар. Бастатан, бородуукцуйаны батарыыга. Ааспыт оттүгэр олохтоох бородуукцуйаны государство атыылаһан барар кэһилиэтэ ньэҕэ атыылыыра. Билигин тыа сирэ бэйэтин бэйэтэ көрүнэр балаһыанньатыгар тиийдибит. Ол түмүгэр ордоруллубут бородуукцуйа туттарыллар.

Капитальнай тутууга хайысха эмиэ уларыйда. Производственнай тутуулар оннуларыгар социальнай тутуу отто баһыйар буолла. Сыл ааспыт 10 ыйыгар 3 триллион 645 млрд. солк. капитальнай тутууга үбүлээһиниттэн 2 триллион 645 млрд. солк. социальнай хайысхалаах тутууларга барда. Бу улахан валютаҕа тутуулары киллэрбэккэ туран. Тутууга иккис хайысха—чааһынай дьиэлэри тутуу национальнай политика буолбута. Маныаха икки кэнники сыллар тэтимнэрэ былырыын, быйыл тутуһуллан кэллэ. 1994 сыллаахха 260 тыһ. кв. метр иэннээх олорор дьиэлэр үлэҕэ киллэриллибит буоллахтарына, кэлэр 2 сылга ити көрдөрүү 1 мөл. тахса кв. метр иэҥҥэ тахсыахтаах. Сылга, быһа холоон, 560 тыһ. кв. метр олорор дьиэлэр туһаҕа бэриллиэхтээхтэр. Иккис оттүнэн, урукку дьиэ көрдөйүн эрэ туппакка, ис-тас көстүүтэ түпсаҕай буоларыгар болҕомто ууруллуохтаах. Ол эбэтэр барыы оттүнэн хаачыллыылаах уонна республика усулуобуйатыгар сөп түбэһэр иттиилээх.

Бюджет, финансовай турук. Маныаха саамай тыҥааһыннааҕа диэн —тэрилтэлэр икки ардыларыгар хардарыта иэһи төлөспөт буолуу. Ити республикаҕа 17 триллион солк. тиийдэ. Бу иэстэр кыратык да кыччаабакка, бу сылга 3 триллион солк. эбилиннилэр. Проблема билигин баар экономическай балаһыанньаны дириҥэтэр уонна ... Тэрилтэлэр сыл 10 ыйыгар 1 ... 691 млрд. солк. барыһы ... Республика бюджета бу кэмҥэ 90 бырыһыан туолла, эбэтэр 4 триллион 700 млрд. солк. тэҥнэһэр. Бюджет биир миэрэхэн отто—полуугу төлөөбөт буолуу. Ити 1 триллион 360 млрд. солк. тиийдэ. Республикаҕа үлэһит ыйдааҕы орто хамнаһа 1 мөл. 920 тыһ. солк. тэҥнэстэ. Ол эрээри тыа сиригэр, бюджет үлэһиттэригэр хамнас олох кыра. Хамнаска иэһи ылар буоллахха, 2 триллион солк. курдук. Социальнай эйгэҕэ, хамнас бопуруостарыгар республика Президенэ өссө балаҕан ыйыгар Правительствоҕа сыл бүтүөр диэри хамнаска иэһи төлөһөр уонна кыччатар туһунан дьаһал биэрэн турар.

Онон экономическай-социальнай политикаҕа баар хартыына бүгүн итинник уустук. Ол эрээри кини үгүстэр хайдах көнөрөр туһунан буолбакка, сүрүннээн, политиктар уопсай итэҕэстэри быһаҕастары бэйэлэрин сыаллары-соруктарыгар иэҕэ, туһана, тирэнэ сатыыллар. Ол уопсай үлэҕэ-хамнаска, быһыыга-майгыга охсор. Уопсайынан, олох бүгүҥҥү хаамыыта, рынокка киирэн биһиги дьаһалларбыттан, тэрээһиннэрбититтэн түргэнник барар. Рынок сокуоннарыттан өйбүт-санаабыт биир оннук хаалан иһэр. Миэстэлэргэ олохтоох былаас органнарыгар бэйэни салайыныы, улуустарга хаһаайыннааһыҥҥа бэйэ суолун талыныы курдук иннигэтары босхолуур көҥүл бэриллибитин кыайан туһаммаппыт. Ханнык да проблеманы ыллахха, ол миэстэтигэр толору быһаарыллыбат. Проблема миэстэҕэ үөскүүр, ол эбэтэр онно бэйэтигэр быһаарыллыахтаах. Билигин оннук өйдөбүлтэн ыраахпыт.

МИЭСТЭҔЭ БАЛАҺЫАННЬА

Мунньахха тыл эппит 20 киһиттэн улахан аҥара миэстэҕэ бэйэни салайыныга олохтоох дьаһалталар тустарынан Сокуон үлэлээбэтин, маныаха Правительство сөптөөх механизмы толкуйдаан оҥорботоҕо кэһэй-кыаһы буоларын эттилэр.

—Илэбиһин врачпын, учуонай степеннээхпин. Саха сирин тымныы климатыгар олохтоох усулуобуйаны, экологияны үөрэтииҥэ үлэлэспитим. Хамнаска 70 бырыһыаннаах коэффициент чаҕылларыгар компенсацияҕа баарын. Онон иннинки үлэм түмүктээх уонна билиигэ да үлэбэр көмөлөөх,—диэтэн саҕалыыр Мэҥэ-Хаҥалас улууһун Нөөрүктээйи нэһилиэгин баһылыга Д. С. Тимофеев.—Административнай-территориальнай арахсыы уонна олохтоох бэйэни салайыныы туһунан сокуоннар миэстэҕэ үлэлээбэттэр. Нэһилиэктэргэ, дьиҥэр ыллахха, территорияларын суох оҥоруу үлэтэ бара турар. Тоҕо диэтэххэ, туох баар дьаһал бүтүннүүтэ улуус таһымыгар ылыллар. Бюджеккэ көрүллэр үп-харчы олохтоох кэпилиэн дьаһалтатыгар бэриллэрэ сөп. Дьон итинник ылаҕы бэриллэрэ буоллар, бэйэни бэйэ дьаһаныыта, кырдьык, баар буолуо этэ. Билигин биһиги, нэһилиэктэр, биир сокуонунан бас бэринэбит. Бэйэни салайынар буоллахха, дьон, үлэһиттэр уопсайын салаларыгар, үлэлэригэр тиийэ миэстэҕэ бэйэбит быһаарыаһа этибит. Сахалар үгэһэ, сиэннэлээгин сиэрдэрин, моделларын тутуһан олохо киллэрээ кэм кэллэ.

С. П. Макаров, Сылаҥ нэһилиэгин баһылыга:

—Тыа сирин, киин дьиэтин-сэргэтин олоҕун дьаһаҕын сүгэ сылдьар дьаһалта баһылыктара туох баҕа да быһааһа суохпут. Тыа сиригэр олох таҥнары барар. Ол аата, дьиҥ олохтоох саха омук мөлтөөтө. Дэлэҕэ дьон тыа сириттэн барыа дуо?! Дьон бастына, өйдөөҕө, учуутал, врач бардын, отчуотугар туох көмүскэллээхпит? Саҥа Саха сирэ диир буоллулар. Арай ол Дьокуускай куоратын иһэ. Ыччат тыа сиригэр арыгылыыр, үлэ суох. Дьиҥ производствоҕа тыа үлэлээбэттэр, оннук үлэ миэстэтэ суох даҕаны. Тыа хаһаайыстыбатын специалистара суох буоллулар. Тыа сирэ тугу да быһаарбат. Электроэнергияны талбыттарынан ылаллар, тохтоталлар. Материальнай ой-санаа оттүнэн рынокка бэлэммит суох. Маннык балаһыанньа уопсай олохпут таһымын көрдөрөр. Онон тыа сиригэр эти-үүтү оҥорор технологтары тутуу, үөрэтии дьаһалталар истэринэн быһаарыллыан сөп этэ. Тоҕо кыаллыбат буолуой? Онто суох хайдах сайдабыт? Республикаҕа 2000 сылга диэри сайдар программабыт ылыныллыбыта. Ол эрээри барыта үлэ-тэрээһин республикаттан саҕалаан кыаллыбат. Сарсыҥҥыта эрэлэ суохпут. Тыа сиригэр тыа хаһаайыстыбатыгар үбүлээһини быһаарыахха. Бүгүн тыа сирин олоҕун быһаарсыахтаах бопуруоһугар Дьокуускайтан тахсыбыт бириигэдэҕэ наадалаах салайааччыларбыт суохтар. Барыта итинник көтүмэх сыһыан. Нэһилиэктэр дьаһалталарын—дьону, нэһилиэннэһин кытта быһаччы үлэлэһэр структура үлэһиттэрин саабылар туһунан кэпсэтии буолар, ой-са... онно түмүллэр. Миэстэҕэ бу сокуотох дьаһаҥар, салаллар структураны мөлтөтөн барар хайдах тыа сирин сайыннарабыт?

Таатта улууһун Дааҕа Амматын баһылыга В. П. Харитонова:

—Республика киин куората, кырдьык, сайына. Ол үчүгэй, үөрэбит эрэ. Оттон тыа сирэ хайдах сайдыахтааҕар программа баар да эбит буоллаҕына, ол үлэлээбэт. Дааҕа Амматын ыччат тутуутунан билэрин баран хааллардылар. Маннык кырыы, кыра сирдэр олохторо-дьаһахтара хайдах буолар? Дааҕалаакка ахтыллыбата. Оттон бу сирдэргэ ыччат—иннинки кэскилбит олорор, үлэлиир. Дааҕа Амматыгар киһи үөрүөҕэ дуу, хомойуоҕа дуу 400-чэкэ нэһилиэннэһэлээхпит, ааа кырата 4 оҕолоох. Миэстэҕэ бэйэбит иһитигэр сайдар суолбутун кэпсээбит, ... Ол Правительствоҕа өйөммөт, үбүлэммэт. Олох-дьаһах сулууспатын туга да суох тэрийбэтибит, сытыыннах оҕо курдук. Наһаа үс үлэһит көрдөөтэ. Дьаһалта ... эрэйдэр бэйэм суопардыахтаах үһүбүн. Итинник кыһарыйан барыы оттүнэн кыахтыын эстэххэ, хайдах үлэлиибит, баар буолабыт?

Иккис болох туруоруллубут бопуруоһунан улуустар, нэһилиэктэр хаһаайыстыбаннай-экономическай тутуулара, бюджет буолла.

—Правительство эппиэтин иһиттиги—барытын миэстэҕэ бэйэбит дьаһанабыт диэн. Оттон уматыы суоҕуттан улууска ыксаллаах балаһыанньаны билбэттэр. Хамнас кэлбэт, олору ким быһаарар? Эмиэ миэстэҕэ Харбалаах карьера быйыл кыһын үлэлээбэт турукта. Бүтүн Россия таһымыгар турбут бопуруос. Карьер үлэтэ уонна бу кыстыкка чох тиэллиитэ кимиэхэ сүрүннээнэр. Правительство раак таһаарар. Туолбат. Кыстык бопуруоһа маныыкы хайан баҕарар туруо. Кыаммаппыт үгүс. Олох тыын сайдыылаах дойдулар курдук атомнай станцияларга көһүөбүт. Бүгүнэҕүттэн үлэлэһэн, XXI үйэҕэ ыччаттарбыт туһанар гына. Оттон быйылгыны түбүлтэтигэр тэгэртэ барабыт. Эмиэ бэйэбит быһаарыы диэххит. Бэйэҕэ хааллардахха, быһаарыллыбыта чуолкай, Үбэ-харчыта суох «Харбалаах» АО кыайбат үлэтэ,—диэн бүгүҥҥү баар хартыынаны кэпсээтэ биһиги улууспут производственнай-техническай комплектацияҕа управлениетын начальнига Е. В. Пудов.

Бу бопуруоһу чуолкайдаан, Таатта улууһун баһылыга В. Х. Капкин тыл этэ. Кини 18 тыһ. тонна ... 95 тыһ. тонна кэлэр карьера ууга барбытын, билигин саҥа кэрдэ. Баһылыктар барыта да туруорсар бопуруостара техника, үп-харчы буоларын сапатан туран, бу үбүлээһининэн көмө баар буолуохтааҕын этэ.

Мунньах түмүгүнэн бороток ылылынна.

С. СМИРНИКОВА.

ПЕНСИЯ КЭЭМЭЙЭ УСУНУОСТАН ТУТУЛУКТАНЫА

Российскай Федерацияҕа пенсионнай реформа 1990 сыллаахтан саҕаламмыта. Реформа бастакы тыһымэҕэр Пенсионнай фонд тэриллибитэ. Пенсияҕа туттуллар үп тыһынан тутуллан хомуллар уонна үбүлэнэр буолбута. Бу сокуон тардыыта —дан дойду олоҕугар олоҕуран пенсионердары хааччыйыыга уонна хомускаллаах буолууларын мэктиэлээһинигэр бастакы хардыы. Иккис хардыы— пенсиянан хааччыйыы бары сулууспаларын биир структураҕа түмүү. Ол эксперимент быһыытынан 1992 сыл олһыттан Московскай уобаласка саҕаламмыта. Билиһиги республикабытыгар итиннэк тэрээһин биир бастамыынан 1993 сыл ахсынньытыгар өйөбүлү ылан, Пенсионнай сулууспа департамена тэриллибитэ. Онон пенсия үбүн хомуйуу, аналһын (уруккуу социальнай хааччыйыы отделлара) уонна пенсияны тардатыы биир салалтаҕа буолбута. Бу саҥа тэрээһин кыһасытын, олохтооҕун департамент үлэлээбит аҕыйах сылыгар толору дакаастаата.

Дьэ, билиги реформа үһүс, бытаарыылаах, тыһымэҕэ саҕаланар. Пенсионнай фонд бастаан тэриллэн үлэлээн истэҕинэ кини тэриллиитин сорукпарын, түмүк сыалын, быһатын эттэххэ, инниктин тыһынан докумуоннарга олоҕуран билиһиннэрбиттэр биир формуланы тоһоҕолоон бэлиэтиирбит—ким ... төгө кээмэйдээх пенсияны ылара кини төһө пенсионнай усунуоһу төлөөбүттүттэн тутулуктаныаҕа диэн.

Реформа бу үһүс тыһымэҕин олохко киллэриигэ базовай докумуонунан РФ Президенин 24 №-дээх «Государственнай пенсионнай страхованиены систематыгар индивидуальнай (персонифицированнай) учуоттааһын тыһынан» диэн 1996 сыл муус устар 1 күнүгэр таһаарбыт федеральнай сокуона буолар. Сокуону олохко киллэрии 1997 сыл тохсунньу 1 күнүттэн бары субъектарыгар саҕаланар. Билиги Россия уонна Саха сирин Правительстволара, Россия Пенсионнай фондата, Саха Республикатын Пенсионнай сулууспалара билиги тэрээһин бэлэмниир үлэни ыыталлар, структура боппуруоһун быһаараллар. Миэстэлэргэ бу уларыйыыны киллэрэр үлэ ыытыллар. Билиҥҥи улууспутугар ... толоруулаах докумуонунан улуус дьаһалтатын 149 №-дээх алтынньы 7 күнүгэр таһаарбыт быһаарыыта буолар.

Бас билии бары көрүҥнэринэн үлэлиир баайыннай хаһаайыстыбаларыгар, тэрилтэлэргэ итэ сокуону олохко киллэриигэ быһаччы дьарыктанар комиссиялары тэрийэн үлэлэтэхтэр. Кинилэр биһигиэнмит састаабтарга уонна ыытар үлэлэрэ пенсионнай сулууспа управлениетыгар быһаччы түмүллэн, сокуон толоруллуохтаах уонна контуруолланыахтаах дэйлэны. Буоларын курдук, комиссиялар тэриллибиттэрин тыһынан биир да тэрилтэ күн бүгүн билэрэ иликкэ..оттон быһаарыыга алтынньы 14 күнүгэр диэри диэн чуолкайдык ыйыллыбыта.

Бу сокуоннуу олоҕуран, туох оноһуллуохтааҕа сокуон аатыгар чопчу этиллэр. Хамнастан, дохуоттан төлөнөр пенсионнай усунуос уруккуу курдук баайыннай хаһаайыстыбатын, тэрилтэ уопсай ааҕыылыбыт хамнастарыттан, дохуоттарыттан буолбакка, хас биирдиин бириккэстээх уонна наймылаабыт үлэһиккэ сирэй счет аһыллан, страховой усунуостара онно мунньуллар. Үлэһит пенсияҕа тахсарыгар ол төрүт докумуон буолар.

Улууска 7,4 тыһ. үлэһиккэ барыларыгар сирэй счет аһыллыахтаах, хайа быстах үлэни толорооччулар эмиэ баар буолуохтара дии. Онон тэрилтэ бухгалтердарыгар уонна салайааччыларыгар саҥа формалаах, уустук уонна бириччиччэ толоруулаах, булгуччу ирдэнэр докумуоннары толоруу хааччыйыыта чэпчэкитэ суох үлэ күүтэр. Бу соҕотох бухгалтер үлэтэ буолбатах (дьыаха атахха туруор диэри). Ол иһин итк комиссиялар тэриллэллэр. Олор бу комиссияларга докумуоннар толоруллуулларын дьыл-чаахчы кыайа-хото тутар, кэлин үлэһиттэртэн докумуоннары сыыһа-халты толорууга үөсүү киирбэтин хааччыйар эппиэтинэстээх дьон анаммыахтаахтар. Биирдии үлэһиккэ пенсионнай фондаҕа анаан бар докумуоннара бочоотугэй буукубаларынан толоруллар.

Сүрүн докумуоннар маннык:

—страховкаланар үлэһит анкетата. Ити докумуонна олоҕуран, компьютер бэлэтыгар сирэй (лицевой) счет аһыллар;

—индивидуальнай сибидиэтэлистибэлэр. Үлэһиттэри хас биирдиилэригэр оноһуллар үлэтин төлөбүрүн даннайдара сирэй счекка киирэллэр.

Итиэлэри таһынан ыспыраапкалар, сыйдыбыыннабар, докумуоннар киирииллэрин-тахсыыларын ооҕуутааһын, онтон да атын барыта уоктан таһса докумуон компьютер базата оноһуллары хааччыйаллар.

Тэрилтэлэр, баайыннай хаһаайыстыбалара комиссиялар.. оттон биир-икки чилиэннээх баайыннай хаһаайыстыбалара, биирдээн үлэлиэхтэр бэйэлэрэ толорон киллэрбит докумуоннарыгар олоҕуран, пенсионнай фондаҕа страховкаланааччылар, сирэй счет аһаараллар. Ол түмүгүнэй пенсионнай фондаттан страховой свидетельствотын ылаллар. Бу сүрүн докумуон уникальнай нүөмэрдээх уонна Российскай Федерация бары субъектарыгар таһымэ туттуллар кыһатаах буолар. Чэ, холобура, эт-үүт комбинатын үлэһита биһигиттэн Х №-дээх страховой свидетельствотын ылар. Оҥтукатын тэрилтэттэн тэрилтэҕэ көһүүтүгэр илдьэ сылдьар. Сирэй счетугар итк тэрилтэлэргэ үлэлээн ааҕсыбыт хамнаһа, страховой усунуоһу төлөнү төлөөбүтэ (ыйдарынан, сылларынан), үлэтин истааһа—барыта мунньуллар, манна таһынан больничнай илиниһинэн ылбыт, пенсионнай усунуоһунан хабыллыбат төлөбүрүнэн ылбыт суумата (компенсациялар, о. д. а.), чэпчэтиилээх үлэ көрүҥүнэн төлөбүрэ (шахтер, летчик, водолаз),-быһыттыы эттэххэ, пенсияҕа тахсарга уонна таксаны барар туһанар чэпчэтиилэрэ бары киирэллэр (биһиги улууска ыанньыксыттар, сылгыһыттар, булчуттар).

Иккис холобур. Үлэһит ХХ №-дээх страховой свидетельстволаах. Бастаан улууска, кэлин Дьокуускайга, онтон пенсияҕа тахсаар диэри Сибиир 10 региогунугар үлэлээтэ, пенсиятын Москваҕа үлэтик сылдьан таҕыста. Итиг ааҕы үлэлиир тэрилтэтэ миэстэтигэр пенсионнай учуокка туруорар ыһар, онно үлэһиккэ Чурапчыга бэриллибит ХХ №-дээх страховой свидетельствотынан сирэй счет аһыллар. Үлэһит пенсияҕа тахсарыгар, төһө хамнастаах, усунуоһу төлөнү төлөөбүтэ үлэлээн учуокка турбут бары пенсионнай фондаларыттан ирдэбил оноһуллан, киниэхэ сыһыаннаах туох баар ирдэнэр даннайдары түмүллэн, Москваҕа учуокка турбут пенсионнай фондатыттан пенсиятын ааҕарар. Онон пенсияҕа тахсарга үлэлээбит тэрилтэтин аайыттан үлэ ыстааһын ирдэһиитэ ньиэрбэ барарыта, кууһ эһуллуута суох буолаллар. Эппиэтинэс барыта үлэһити страховкалаабыт пенсионнай сулууспа тэрилтэлэригэр.. суктэриллэр:

Страховкалааччы үлэһитигэ, баайыннайга хас биирдиилэригэр оноһуллар бастаны докумуоннар сөптөөхтүк толоруллуулара комиссиялар үлэлэриттэн тутулуктаах. Итинкан бу дьыалаҕа тэрилтэлэр салайааччылара, бухгалтердара эппиэтинэстээх буолуулара эрэйиллэр.

Бу күннэргэ суһаллык бары тэрилтэлэр, баайыннай хаһаайыстыбалара комиссиялары тэрийэн пенсионнай сулууспа управлениетыгар састааптарын туһэрэн рабочай контакты олохтуохтаахтар. Пенсионнай фонд реформатын үһүс тыһымэҕин олохко киллэриигэ бары бэлэмнээх көрсүөхтээхпит.

А. ФИЛИППОВ,
улуустааҕы пенсионнай сулууспа ыытааччы боломуочунаһа.

ААТЫРБЫТ БӨҔӨС БИРИНИҺИГЭР

СЛАВА КАРПОВ САРГЫТА

Ахсынньы 6—8 күннэригэр Чаҥыр нэһилиэгэр биир дойдулаахтара В. П. Карпов аатынан көҥүл тустуукка үөрэнээччилэр республикатааҕы турнирдара ыытыллар

Халыҥ саардаах, бытарҕан чыымныыттаах Сахабыт сирэ кыһыл көмүһүн, алмааһын, күндү түүлээҕин сэргэ 60-ус сыллар иккис аҥардарыттан саҕалаан аны көҥүл тустуунан аан дойдуга ватырбыта. Илларион Федосеев, Семен Макаров, Роман Дмитриев, Семен Морфунов ааттарын тустууну таптааччылар үчүгэйдик билэллэр. Уолаттарбыт бу ситиһиилэрдэ тустээбит, кинилэргэ Олимп үрдүк чыпчаалыгар тиийэр суолу тэлбит, бэйэтин кэмин чаҕылхай тустууга Слава Карпов илбэн аатын өссө биирдэ ахтан аһар, кини тустуу көбүөрүгэр хааллырбыт кылбаннаах суолун бэлиэтиир туган тоскойбутун мүччү туппат сорукпаахпын үчүгэйдик өйдүүбүн, ис сүрэхпиттэн ылыныбын.

Слава Карпов илбэн аатын өссө биирдэ ахтан аһар, кини тустуу көбүөрүгэр хааллардыбыт килбэннээх суолун бэлиэтиир туган тоскойбутун мүлчү туппат сорукпаахпын үчүгэйдик өйдүүбүн, ис сүрэхпиттэн ылынабын.

Слава Карпов 1965 сыллаахха саҕаттан бастакыта Советскай Союз уолаттарга чемпионун үрдүччэн батык ылбыта. Оччолорго кини аата кыайыыта бигэтэ эрэл, нүүс-уох буолан алаас ахсын уолаттары тустуу көбүөрүгэр ыҥырбыта. «Көбүөргэ — Карпов, Советскай Союз чемпиона!», —диэн ньиргиэрдээх билэрин үтүс көрөөччү сөбүүтэ, үөрүүтэ-көтүүтэ бүдүлэрин үтүс дуоҕайар күннэригэр тыһыыччаан тустууну таптааччылары бэйэтигэр үмүрү тардара: хабыр хапсыһыы, кэрэ хамсаныы быраабыһыныгын Слава Карпов көрөөччүлэригэр бэлэхтиирэ. Эрчиллибитин бастакы күнүгэн өйдөөхтүк тустар, айыллыбытын бириллибит талааннаах, тустар үтүө баҕалаах уол ытык тренер Коренн таба тайаммыта. «Дмитрий Петрович: «Уолаттар ыытаатын, ... сотору кэминэн Союз чемпионнара буолуоххутун..саҥа,—диэ-диэ эрчийэрэ биһиэхэ кыайыыга эрэлик үөскэтэрэ, ыраахаабытын олохко аан маҥнай киллэрбититтэн үөрэбин, киэн туттабын», —диэн, биһигин, Вячеслав Павлович сыһааныстык ахтар.

Хайа баҕарар спортсмен кыайыыта уйулуубут үөрүүтэ, сырдык өйдөбүлү сабар. Слава Карпов Дальнай Восток зонатыгар бастаан: тренерин этиитэ олохтооҕор биттэр итэҕэйэн барбыта: «Син тустуохха сөп эбит», —диэн саҥа эрэл чемпионта дириҥник кимитэ. 1983 сыллаахха республика тыһүргэтигэр танаэарын булбатаҕа. Онно киниэхэ Үөрэх министерствата «Бастыҥ техникатын иһин» бирииһин туттарбыта. Оччотооҕу саҕалаан уолбут техникатын үрдэтэ таба бэлиэтэммит эбит. Дьиҥэр, Слава өссө 1984 сыллаахха дойду чемпионунан буолар толору кыахтааҕа, ону баара улахан туһугабаа саҥа уктаммыта, оһута суоҕа тыабаа, алаас хамсаныылары онорон кыһылыааххтар кыайыыны мүлчү туттута. Итк көбүөргэ кимиэ да билиибэтэх саха тустуука биирдэ эрэ хотторон биэс кыайыыны ситиспитэ биһиэхэ элбэҕи этэр. Республика спордук историятыгар хаһан даҕаны ситиһиилибэтэх кирбии —ССРС чемпиона буолуу биийк өлүүс ирбээн турбун Чурапчы уола манна өйдөөбүтэ уонна Дмитрий Петровичтыык алҕастарын туоратыыга, тустар маастарытыбачы үрдэтиигэ сыал сорук туруоруунан күүскэ үлэлээбиттэрэ.

Билиҥҥи, тустууну сэргээрээччилэр, аны саҥатахха, оччолорго саҥа тустан эрэр эдэр уолаттарбыт тыгар ... да үрдүк көрдөбүлү туруорар эбиттэр. Ону ол диэбэккэ, уолаттарбыт бараксаттар—Слава Карпов, Прокл Шестаков, Сеня Макаров, Афоня Матвеев, Сеня Морфунов, Илларион Федосеев уо. д. а.—биһиги эрэлбитин чиэстээхтик толорон, аан дойдуга тиийэ саха тустуута оскуолатын аатын ааттаабыттар, суон сурахтаабыттар эбит! Туохха барыттыгар аан бастакы суолу тэлээччи элбэх эрэйи, сэрэниэ көрөр, үгүс маһаайк көрү көтөр. Ол иһин бастакылар ааттара үөс кимоҕо буолан үйэттэн үйэҕэ чабылыба сырдыыр—үрдүк аналлаах. Союз бастакы чемпиона Слава Карпов спорка илиибэсиннээх суолун мэнник уйулутубут кыайыыларга кэрэһиилиилэр: ССРС тыа сирин спортсменнарын икки тогуллаах, Россияҕа, Болгарияҕа, Тбилисигэ буолбут норуоттар икки ардыларынааҕы турнирдар түөрт тогуллаах, Бүтүн Союзтааҕы Салават Юлаев бириэһин чемпиона, ветераннарга аан дойду борууһа призера. Саха бөҕөһө аан дойдутааҕы турнирдарга көбүөргэ барыта 24-тэ тахсан биирдэ эрэ хоттурбута элбэҕи этэр.

Тустуу көбүөрүн хаһаайына, саха тустуутун саҥа үрдүк саҕахха таһаарсыбыт Вячеслав Карпов көҥүл тустуу историятыгар үрдүккэ, кыайыыга, чаҕылхайдык олохко киирбиттэр, ыҥырар сырдык аналлаах...

Дмитрий ЭВЕРСТОВ,
СР спордун мастера, улуус рекордсмена.

АЛАМПАҔА АНАЛЛААХ

Ытык Күөл. Таатта улууһугар саха литературатын төрүттээччилэриттэн биирдэстэрэ, талааннаах суруйааччы, биллиилээх общественнай деятель Анемподист Иванович Софронов төрөөбүтэ 110 сыла туолуутугар анаммыт... дьаһаллар, бараллар. Суруйааччылар союзтарын, республика наукатын уонна культуратын бэрэстэбиитэллэрэ кыттыылаах научнай конференция буолла, онно суруйааччы олоҕо уонна айар үлэтэ сырдатылынна. Итиин таһынан Саха сирин народнай артиһа Гаврил Колесов литературнай биэчэрдэрэ уонна үөрэнээччилэргэ А. Софронов айымньыларын ... үрдүк билиилэргэ конкурс ... күнүгэр Анемподист Софронов төрөөбүт ... туруорулунна. Суруйааччы аата Ытык Күөл сэлиэнньэтин 1 №-дээх орто оскуолатыгар уонна Дьокуускайга ... кинилэр иҥэриллибиттэ.

СИА.

Эҕэрдэлиибит!

Күндү убайбытын, педагогическай үлэ тыл ветеранын, норуот үөрэҕириитин туйгунун, Хоту Кэһэрүүлүү кыттыылаабыт интернат-оскуолатыгар олорор МИХАЙЛОВ Иннокентий Романовиһы 70 сааһын туолбут кэрэ-бэлиэ үбүлүөйгүнэн ис сүрэхтиттэн эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт дьоллор-соргулар дьоҕун сүбэһит буолан үгүс үөрүүлээх күннэри, дьиэ кэргэниҥ талталын, аймах-билэ дьонуҥ иһитиннэриилэрин ылан, кырдьаҕ, малдьаҕ өлбөккө куруук ааныын үөрэ-көтө, уолаттан-кыыстан, сиэннэн-чөбөттөн сылдьан, баарыбытын үөрдэн үһүн үөлэн!

Сырдык ырааны, эҕэрдэни кытта убайын аҕалоро Михайловтар, Данииловтар, Нэвиловтар, Саввиновтар, Хадаартан Дьячковскайдар.

x x x

Үөрүүбүтүк үрдэтэр үтүө майгылаах, эрэйбитин чөочэтэр, эйэҕэс миигэрдээх кыысын, кэргэммин, күн-күбэй ийэбитин, эбэбитин, доруобуйа харыстабылын ветеранын, норуот маастарын Дирин бөһүөлэгэр олорор ЭВЕРСТОВА Мария Константиновнаны үйэ аҥардаах үбүлүөйгүнэн этэнтик эҕэрдэлиибит.

Дьиэ кэргэниҥ сырдык талталыныан, дьонун-сэргэтин махталыныан кынаттанан, уһун үйэҕэ үөрэ-көтө сылдьаргар баҕарабыт.

Ийэҥ, кэргэниҥ, оҕолоруҥ, сиэннэриҥ.

x x x

Бииргэ үлэлиир коллегабытын, Дирин уһаайа участковай балыыһа фельдшерин ЭВЕРСТОВА Мария Константиновнаны 50 сааһын туолбут үбүлүөйгүнэн эҕэрдэлиибит. Эйиэхэ түс бөҕөлөө, дьиэ кэргэттэргэр тупсаҕай доруобуйаны, дьоллоох олоххо баҕарабыт.

Дириҥҥэ участковай балыыһа коллектива.

x x x

Таптыыр оҕобут аргыһын, күн-күбэй ийэбитин, эйэҕэс эбэбитин, Д. Д. Красильников аатынан Мугудайдааҕы «Бэрэ-сэнээ» Кырдьаҕастар авторскай орто оскуолаларын завуһун, РФ үөрэҕириитин туйгунун МАКАРОВА Валентина Григорьевнаны үйэ аҥардаах үбүлүөйгүнэн этэнтик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Эйиэхэ айымньылаах үлэни, чэбдик доруобуйаны, ыраах элэрдиини ыһыллыах буоларгар, ааҕыах мээҥэттэн, үтүө сүбэҕэ кыттыһан, билиигин үөрдэ-көтүтэ сылдьаргар, дьолу-соргуну баҕарабыт. Куруутун күлүү-үөрүү, ырыа-тойук аргыстаах!

Кэргэниҥ, оҕолоруҥ, сиэннэриҥ.

МАХТАНАБЫТ

Күндү оҕобутун, бырааппытын, убайбытын, кэргэммин, эһэбитин ДЬЯЧКОВСКАЙ Дмитрий Давыдовиһы куһаҕан сириттэн сүтэрбит ыарахан күннэригэр күүс-көмө, сүбэ-ама буолбут бары аймахтарбытыгар, доҕотторбутугар, чугас мааллаабыттарга, А. Е. Симеевэҕэ, К. А. Трофимоваҕа, Е. Н. Дьячковскайаҕа, Н. П. Платоноваҕа, Н. В. Башариниҥҥа, В. Н. Дьячковскайга, А. Е. Дьячковскайаҕа, бырааттарбытыгар Афоньаҕа, Гошаҕа, олоҕун тиһэх күннэригэр күнүүэн-түүнүн аһаабыт Тулаҕан врачтарга, Саһаанаҕа участковай балыыһа врачтарыгар С. Х. Борисоваҕа, М. Н. Дегтяреваҕа, медсестраларга А. Ж. Анипаеваҕа, В. Д. Трофимоваҕа, М. С. Мамароваҕа барыга махталбытын тиэрдэбит, баҕарабыт эһиэхэ ытаайах доруобуйаны, дьолу-соргуну.

Дьячковскайдар дьиэ кэргэттэрэ.

ӨНӨҔҮ ОҤОРОБУТ

Телевизор бары көрүүгүн эрэмүөннүүбүт. Бэрэстээби 70 тыһ., өҥнөөҕү 100., омук киэнин 200 тыһ. солкуобайга. Сапчааһа чааһа бэйэҕэ ыраан.

Чурапчы сэл. Ярославскай уул. 46 №-рин 6 кв. эбэтэр 22-155 тел. Васильев А. П. билсиҥ.

Кривошапкина Лена Валерьевна аатыгар 1991 сыл муус устар ыйын 6 күнүгэр Чурапчытааҕы ис дьыала отделын паспортнай остуолугар бэриллибит V-СН сериялаах 581790 №-даах паспорт сүппүтүгэн. Булан суоҕуттан ааҕымаҥ.

Хаһыат сэтинньи 28 күнүнээҕи нүөмэрэ ахсыллар бэрээдэгинэн таҕыста.

ВИЛЛЭРИН

Сылдьан ааҕы ырыалар, «Аллаа сибэкилэрэ» оҕолорго аналлаах ырыа конкурсун балаҕан ыйга

Тэрийээччилэр: улууһунааҕы үөрэх уонна культура управлениелара.

Сыала-соруга: ыллыан баҕарар оҕолору сценаҕа таһаарыы, оҕо музыкальнай дьоҕурун, талаанын арыйыы, саллыы сайдалларыгар көмөлөһүү, ырыа көрө эйэҕэһэ тардыы.

Балаабынаата: конкурс саастарынан 2 группаҕа ыытыллар: 1 группа — 5—8 саастаахтар, 2 группа — 9—14 саастаахтар. Конкурс икки сүүмэрдиир түһүмэҕинэн барар. Бастакыта — ахсынньы 10 күнүгэр, иккиһэ — кулун тутар 21 күнүгэр. Түмүк концерт Оҕо камускылын күнүгэр буолар.

Конкурска ыыраннаах ырыаһыттар, дуэттар, коллективтар бэйэ талыытынан биир ырыаны толороллор (ханнык баҕарар тылынан).

Сайаапкалары 21-317, 22-127 телефоннарга ылабыт.

Тэрийэр суба.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

1993 сыллааҕы МТЗ-80, 1987 сыллааҕы МТЗ-82 тракторнары уонна УАЗ-3741 (фургон) автомашинаны. 21-158 (Ытык Күөл сэл.) телефоҥҥа билсиҥ.

x x x

Чурапчы сэлиэнньэтинээҕи 4-с рыынокка тоҥ сибиэһэй сельдь балыгы 1 килограмма 20 тыһ. солк. Илиинэн ыла атыылыыбыт (биир ылыыһа — 10 кг.). Тиэтэйиҥ, ааҕыах!

x x x

1990 сыллааҕы, сүүрэ сылдьар ВАЗ-2121 («Нива») автомашинаны. Сыаната — 25 мөл. солк.

Чурапчы сэл. Ярославскай уул. 46 №-рин 6 кв. эбэтэр 22-155 тел. билсиҥ.

x x x

Суһаллык икки биэни (биирэ байтаһын). Сыаналара кэпсэтиинэн, сөбүгэр. 21-175 тел. билсиҥ

x x x

Сырдык кыһыл саһылтан тигиллибит 46 размердаах шубаны. Наадыйааччылар уулэ кэмигэр 21-491, үлэ кэмигэр таһынан 21-897 телефоннарга билсиҥ.

СҮТҮКТЭННИБИТ

Харана кугас эриэн, сирэйэ маҥан, кэтэх кутуругар муостаах ынах, харана кугас сааһыарай кэтэх ... маҥан кулгаахтаах кугас модьулар кугас бөҕөлөөх тыһы тиҥэһэ сүттүлэр. Ким билэр Чурапчы сэл. Речная уул. 4 №-тар Кузьмин Михаил Васильевичка биллэрэриҥ көрдөһөбүт. Тел. 21-933 (ыҥыраабыт).

СҮТҮКТЭЭХТЭР ИСТИБИЛЭРИГЭР

Биһиэхэ сырдык кугас эриэн, сирэйэ маҥан, сылгыттаах оҕус тыһаҕас баллан турар. Сүтүктээхтэр ылаарҕыттыҥ.

Маҥы тэнэ «Жигули» автомашинаны үс тэрүүр биэрэ атастаһабыт.

Аадырыһым: Чурапчы сэл. Западнай уул. 18 «б» №-рэ. Пермяков Е. М.

Биир дойдулаахпыт, Саха сирин народнай суруйааччыта

ЯКОВЛЕВ Василий Семенович — Далан

уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэллэр:

— Күндү кутуоттара Василий Семеновиһ ал бүтүөһэн кэргэннэригэр эдьиийдэригэр Яна Викторовнаҕа, оҕолоругар Оляҕа, Соняҕа, Полинаҕа, сиэннэригэр, бииргэ төрөөбүт бырааттыгар Васяҕа, балтыларыгар Клараҕа, Еленаҕа, киниилэр кэргэттэригэр, чугас аймахтарыгар, бары табаарыстарыгар Чурапчыттан Кириллиннар, Ермолаевтар.

— Кэргэниигэр Яна Викторовнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр бииргэ үөрэммит табаарыстара Чурапчыттан С. Г. Старостин, П. С. Попов, Е. С. Лукина.

ЯКОВЛЕВ Василий Семенович — Далан

Олор ааттыы биир дойдулаахпытын, Саха сирин народнай суруйааччытын, педагогическай наука кандидатын, СГУ П. А. Ойуунускай аатынан Государственнай бириэмийэ лауреатын, «Чолбон» сурунаал кэлиилиттэн редакторын В. С. ЯКОВЛЕВ — ДАЛАНЫ олоҕуттан күрэммитэ сэтинньи 27 күнүгэр 65 сааһыгар илдьэ барда.

Василий Семенович Чурапчы улууһун Болтоҥо нэһилиэгэр 1928 с. муус устар ыйын 1 күнүгэр төрөөбүтэ. 1953 с. Дьокуускайдааҕы педагогическай институт историческай факультетын бүтэрбитэ. Олоҕун улахан аҥарын эдэр көлүөнэҕэ иитиигэ анаабыта, үлэтин уһуйааланнан саҕалаабыта, онтон оскуола завуһунан, директорынан, кэлин республикатааҕы учууталлары идэлэрин үрдэтэр институт кабинетын сэбиэдиссээнинэн үлэлээбитэ.

1978 с. тыа сирин учуутала В. Яковлев «Хотугу сулус» сурунаалга «Дьикти саас» диэн сэһэнин бэчээттэппитэ уонна кини кэнтэн саха литэрэтуратыгар биир чаҕылхай талааннаах уонна үрдүк таһаарыылаахтык үлэлиир суруйааччы быһыытынан биллибитэ.

Далан айымньыларыгар бэйэтин сүдүргүтэ суох түс олоҕун суоллара итэҕэйиилээхтик, сэбэр ырдьыгыттан көстөллөр. Оскуола оҕону иитэр-үөрэтэр айымньыларыгар төрөөбүт сахатын норуотун бырааптаан... социальнай-политическай өртө эмиэ сүрүннэр. Историк быһыытынан бэйэ историческай уонна этнографическай матырыйааллары туһанан, «Тулаайах оҕо» уонна «Тыгын Дархан» романнары норуотугар бэлэхтээбитэ.

Далан саха литэрэтуратыгар сайдыытыгар улахан кылааты киллэрбитэ. Кини айымньылара кырдьыгы, олоххо бары кэрэни-үтүөнү, тэмэтигэтэ, саҥатынан, сонунунан, үүс-уран маастарыстыба өттүнэн үрдүк таһымнаахтарынан үрэтылааахтар. Саха суруйааччыларыттан маҥнайгынан айымньыларыгар лирикаҕа сүгүрүйүүнү, тоталитарнай режими сараабыта. Бэйэтин түс дьылҕата да бу бүтүн дойду үрдүнэн бүрүүкээбит уонна норуот аҕадьархатын буолбут кэннэриттэн коммунистаммата, национализмы бүрүйдэнэн дьайалла сылдьыбыта. Олор ыар сылларын «Дьылҕам миэтэ» диэн кинигэтигэр көрдөрбүтэ.

Кэлин сылларга «Чолбон» сурунаалга отдел сэбиэдиссэйинэн, олорор диэри бу сурунаал кылааттыйбыт редакторынан таһаарыы... үлэлээтэ.

В. С. Яковлев — Далан сырдык мөрүөнэ дьонун-сэргэтин, норуотун сүрэҕэр кэлдьи тыыннаах буолуоҕа.

Улуус Муниципальнай президиума, Улуус Мунньаҕа, Кытыйаах нэһилиэгин, Чурапчы сэлиэнньэтин дьаһалталара

Мэрэлэһиҥ бөһүөлэгин олохтооҕо, рабочай

АБРАМОВ Дмитрий Михайлович

элэр сааһыгар соһумардык өлбүтүн, дириҥник курутуйан туран аймахтарыгар, табаарыстарыгар иһитиннэрэбит.

Ийэтэ, агата, убайа, эдьиийэ, бырааттара.

Кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

— Төрөппүттэригэр, бииргэ төрөөбүттэригэр чугас аймахтарыгар Өрүүнэ, Ньукуу Абрамовтар уонна кинилэр оҕолоро.

— Ийэтигэр Ульяна Семеновнаҕа, аҕатыгар Михаил Михайлович Абрамовтарга, бииргэ төрөөбүттэригэр, аймахтарыгар Мугудай нэһилиэгин дьаһалтата.

— Эмиэ кинилэргэ аймахтара Чурапчыттан Сергеевтэр, Хаһахсыттан Васильевтар.

— Кинилэргэ бииргэ үөрэммит табаарыстара.

Республика норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, «Бочуот Знага» орден кавалера, Чурапчы сэлиэнньэтин бочуоттаах гражданката, элбэх наставника, коммунист

НОГОВИЦЫНА Евдокия Петровна

уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

— Кыргыттарыгар, кутуоттарыгар, сиэннэригэр, аймахтарыгар Компартия Чурапчытааҕы райкома, Чурапчы сэлиэнньэтин коммунистара.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678670, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 23 кв. ТЕЛЕФОННАР: редактор — 21-[illegible], [illegible] — 21-[illegible], [illegible] — 21-[illegible].

Учредитель (соучредитель) газеты — Редакция, Администрация улуса, [illegible] «[illegible]». Газета [illegible] [illegible] по вторникам, четвергам и субботам. [illegible] [illegible]. Объем — 1 [illegible], на 4-х страницах.

[illegible]

Чурапчинская [illegible] типография [illegible] «[illegible]».

ЗАКАЗ №№ 139—140 [8092—8093]. с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 23 кв. Подписано в печать 27. 11. 92 г. Тираж 2749.